

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Theologiæ Sacramentalis Scholasticæ Et Moralis Pars ...

Ad Mentem Doctoris Subtilis Ioannis Duns Scoti D. Augustino conformen

In qua tractatur de Virtute ac Sacrameto Pœnitentiæ

Bosco, Jean a

Lovanii, 1670

Concl. I. Dolor sacramentalis debet esse supernaturalis, formalis, & efficax, etiam de veniabus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73393](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73393)

partialem vel totalem, sed merè ab intentione absolventis, cum tamen uterque concursus sit sacramentalis, ut supponitur, parum refert, quis significetur, dummodo significetur Absolutio procedens à tali ministro, quippe quod forma Absolutionis debeat significare ministrum ut causam totalem vel partialem, ubi fides docet? Sufficit planè, quod significet actum, qui per ipsum ministrum exercetur.

Adde, cum sit ambigua significatio istorum verborum, fortè per solam intentionem ministri satis eam determinari ad hunc vel illum concursum significandum, veluti ly Meum in

forma Consecrationis determinatur ad significandum corpus Christi, tametsi omnes circumstantes apprehendant Sacerdotem loqui de proprio corpore.

Atque hic sit finis hujus controversiæ, parùm reverà utilis; uti & aliæ nonnullæ, quæ hinc à Doctoribus tractantur, & ideo eis non immoror; sed transeo ad illa, quæ sunt scitu profus necellaria tam ipsis Confessariis, quàm penitentibus; ad actus, inquam, penitentis, Contritionem, Confessionem, & Satisfactionem. Et quoniam Contritio primum locum inter dictos penitentis actus habet, hinc erit

SECTIO QVARTA.

De Dolo Sacramento.

Concilium Tridentinum sess. 14. cap. 4. in principio, *Contritio*, inquit, *quæ primum locum inter dictos penitentis actus habet, animi dolor ac desectio est de peccato commisso cum proposito non peccandi de castero.* Hanc definitionem diffusius explicavimus disp. 6. sect. 2. concl. 2. & ibi dictis nihil habeo addendum. Potro alia est Contritio charitate perfecta, alia Contritio imperfecta, quæ Attritio dicitur, ut ibidem docet Concilium. Queris à me, an etiam illa Attritio sit dolor Sacramentalis, & quid sit illa Attritio? Resolutionem meam invenies disp. 6. sect. 3. per totam.

Tantum addo, etsi primum intentum Concilii fuisset, ostendere contra Hæreticos, quod Attritio non sit actus malus, sed bonus; & consequenter, quod falsò quidam calumnieatur Catholicos Scriptores, quasi tradiderint Sacramentum Pœnitentiæ, absque bono motu suscipientium, gratiam conferre: equidem eadem operâ, postquam declaravit, de qua Attritione loquantur Scriptores Catholici, scilicet de illa, quæ voluntatem peccandi excludit, cum spe veniæ, eadem, inquam, operâ approbat eorum doctrinam, dicens: *Et quamvis sine Sacramento, Pœnitentiæ per se ad iustificacionem pervenire peccatorem nequeat, tamen cum ad Dei gratiam, in Sacramento Pœnitentiæ impetrandam disponit.* An remotè tantùm? Immo verò proximè secundùm Catholicos Scriptores, quos ibi Concilium desepdit à falsa calumnia Hæreticorum.

Unde quod subditur: *Hoc enim timore utiliter concepsi Nimirum, ad iustè predicacionem plenam exterioris Pœnitentiæ egerunt. & misericordiam à Deo impetrarunt, videre possent, non esse probatio illius, quod immediatè præcesserat, cum*

tunc nondum esset Sacramentum Pœnitentiæ institutum; sed primariè quasi intenti, ut puta timore pœnæ à Deo immittum non esse malum, neque etiam Pœnitentiæ, quam ex illo concipimus, vel tantùm naturalem, quàm magis supernaturalem?

At nuncquid, interrogat quispiam, dolor sacramentalis debet esse supernaturalis? Et alius: Nuncquid formalis? Et tertius: Nuncquid efficax? Respondeo unicâ Conclusionè:

CONCLUSIO I.

Dolor Sacramentalis debet esse supernaturalis, formalis, & efficax, etiam de venialibus.

Voco dolorem sacramentalem, qui requiritur ad Sacramentum Pœnitentiæ, non ut quædam tantùm dispositio ad effectum Sacramenti, sed etiam ut materia aut quasi materia Sacramenti. Hunc autem debere esse supernaturalem, probatur communiter ex Concilio Trident. sess. 6. can. 3. sequenti tenoris: *Si quis dixerit, sine præveniente Spiritus sancti inspiratione, atque eius adiutorio hominem credere, sperare, diligere, aut pœnitere, posse suscipere, ut per iustificacionis gratia conferatur, anathema sit.* Posset autem pœnitere homo sicut oportet, ut per iustificacionis gratia conferatur, sine præveniente Spiritus sancti inspiratione. Si dolor sacramentalis posset esse omnino naturalis tam in modo, quàm in substantia, quippe non admittimus Sacramentum validum & iustum, de quo in prædicto can. 3. dicitur: *Si quis dixerit, sine præveniente Spiritus sancti inspiratione, atque eius adiutorio hominem credere, sperare, diligere, aut pœnitere, posse suscipere, ut per iustificacionis gratia conferatur, anathema sit.*

4. Ad aliqua opera in substantia naturalia requiritur specialis gratia Dei.

5. Ex quo colligatur quod actus fidei, spei, & charitatis sunt supernaturales in substantia.

6. Car Trident. Penitentia adjungat exteris actibus supernaturales in substantia.

7. Venio ad secundam & tertiam partem hujus

Dico; Tam in modo, quam in substantia; quoniam ad aliqua opera requiritur specialis gratia Dei, quae tamen non sunt supernaturalia in substantia, sed solum in modo, ut loquuntur Theologi, id est, quae quidem absolute possent effici solis viribus naturae, interim hic & nunc nunquam efficiuntur absque speciali gratia Dei.

Talia opera sunt illuminatio caeci, resuscitatio mortui &c. Quin immo ad omnes actus virtutum moralium, quatenus conducunt ad vitam aeternam, requiritur actualis gratia Dei praeveniens, excitans, adjuvans, cooperans, tametsi, in principiis Scoti, non sint supernaturales in substantia, sed tantum in modo.

Si dixeris, ex eo colligitur actus fidei, spei, & charitatis esse supernaturales in substantia, quia ad eos requiritur gratia. Respondeo; non ex eo praecise, sed quia ex Concilio Trident. constat, habitus illarum virtutum infundi in justificatione, sess. 6. c. 7. ibi: *In ipsa justificatione cum remissione peccatorum haec omnia simul infusa accipit homo per Iesum Christum, cui inscribitur, fidem, spem, & charitatem.*

Cum ergo ex Tridentino non constet, dari habitum Penitentiae per se ipsum, distinctum ab habitu fidei, spei, & charitatis, nescio ex quo efficaciter probetur, dolorem sacramentalem debere esse actum supernaturalem in substantia distinctum ab actu spei, & charitatis. Dico; *Distinctum ab actu spei & charitatis; quia existimo semper esse, immo debere esse actum spei vel charitatis, si non elicatum, saltem imperatum.*

Et ideo forte, ut alibi notavi, Concilium Trident. supra can. 3. Penitentiam adjungit ceteris actibus supernaturalibus in substantia, ut significet, eam nullatenus disponere ad justificationem etiam in Sacramento (tam & de hac loquitur, ut patet ex cap. 6. ibi: *Per eam Penitentiam, quam ante Baptismum agi oportet;* & cap. 7. ibi: *Instrumentalis item causa justificationis, Sacramentum Baptismi*) nisi sit actus supernaturalis spei vel charitatis, si non elicatus, saltem imperatus.

Hinc etiam idem Concilium sess. 14. c. 4. Attritionem ait, *donum Dei esse; & spiritus sancti impulsam, non adhuc quidem inhabitantem, sed tantum moventem, quo penitens adiuvus, viam sibi ad iustitiam parat.*

Appositè S. Leo Papa Epist. 91. *In dispensandis Dei donis non debemus esse difficiles, nec ascusantium se lacrymas gemitusque, negligere, cum ipsam Penitentiam (loquitur de Penitentia in Sacramento) ex Dei inspiratione credamus concepitam, dicente Apostolo: Ne quando Deus det illis Penitentiam ad cognoscendam veritatem, & respiciant à Diaboli laqueis, à quo captivi tenentur ad ipsius voluntatem.* Plura de hac materia vide disp. 6. sect. 2. concl. 1. & sect. 3. concl. 2.

Venio ad secundam & tertiam partem hujus

Conclusionis, quae satis efficaciter probantur ex Concilio Florent. in Decreto Eugenii 4. ibi: *Quartum Sacramentum est Penitentia, cuius quasi materia sunt actus penitentis, qui in tres distinguuntur partes, quarum prima est cordis Contritio, ad quam pertinet, ut doleat de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cetero; tum ex Concilio Trident. sess. 14. c. 3. ibi: *Sunt autem quasi materia huius Sacramenti ipsius penitentis actus; nempe Contritio, Confessio, & Satisfactio.* Cap. autem 4. describit Contritionem dicens: *Animi dolor ac desectatio est de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cetero.**

Potè Concilia proprie intelligenda sunt, nisi aliquid obstat; ergo de dolore formali, id est, positivo actu voluntatis, quo penitens explicitè detestatur peccatum, & nollet se unquam illud commisisse. Hic quippe solus actus proprie & in rigore sermonis est dolor, & aliis quibus impossibile videtur, continere huiusmodi actum in praesentia peccatorum, & praesentia actus supernaturalis spei vel amoris Dei propter se super omnia; aut certe si possibile est continere, non dubium quin sit maxima opportunitas eum eliciendi.

Cum ergo ad Confessionem necessaria sit praesentia peccatorum, non mirum si Deus requisiverit ad valorem huius Sacramenti formalem dolorem, & noluerit sufficere virtualem, id est, actum spei, aut dilectionis Dei propter se super omnia. Itaque ratio à priori, voluntas instituentis, quam colligimus ex Concilio praerogatis.

Quocirca non valet haec consequentia: Amor Dei propter se super omnia absque formali dolore justificat extra Sacramentum; ergo sufficit in Sacramento. Ratio disparitatis plana est; videlicet voluntas Christi, qui instituit hoc Sacramentum, & pro quasi materia requisivit formalem detestationem, à qua hoc Sacramentum nomen Penitentiae accepit, alioquin etiam appellandum Sacramentum spei aut charitatis, si actus spei & charitatis possent esse quasi materia.

Atque hic est communis sensus Doctorum, à quo in re tanti momenti non est facile recedendum: quidquid Nonnulli contradicunt; inter quos numeratur Sylvester verb. Confessio, 1. q. 21. allegans Doctorem Subtilem 4. dist. 14. q. ultimam art. 3. circa medium ubi n. 7. sic ait: *Non solum ergo attritus per aliquod tempus usque ad certum instantem, in ultimo instanti recipit gratiam delentem peccatum, tanquam per virtutem meriti de congruo, ut declaratum est in Conclusionem praecedente: sed non habens talem actum, qui sufficiat ad meritum de congruo (id est, ad justificationem extra Sacramentum) sed tantum habens voluntatem suscipiendi Sacramentum Ecclesiae, & sine obice peccati mortalis actualiter sibi facti, vel in voluntate inhaerentis recipit non ex merito, sed ex pacto divino effectum istius Sacramenti; ut sic patet.*

parum attritus, etiam Attritione, que non habet rationem meriti ad remissionem peccati (extra Sacramentum) volens tamen recipere Sacramentum Penitentia, sicut dispensatur in Ecclesia, & sine obice in voluntate peccati mortalis in actu, in ultimo instanti illius prolationis verborum, in quo scilicet est vis Sacramenti illius, recipiat effectum Sacramenti, scilicet gratiam penitentialem.

Quid vobis videtur de Scoto? Num hic tenet, ut Sylvester ait, quod ad consequendam gratiam propter hoc Sacramentum, non requiritur Attritio, sed sufficit voluntas suscipiendi hoc Sacramentum, sine obice peccati mortalis aequaliter sibi facto in ultimo instanti Absolutionis, in qua est vis huius Sacramenti? Quid ergo significant hæc verba: *Vi sic parum attritus?*

Et ne levis quidem dubitatio maneat de mente Scoti, audi quid dicat ibidem n. 9. *Concedo ergo, quod ante perceptionem dignam Penitentia, oportet suscitari vel simpliciter, & tunc per Penitentia Sacramentum non deletur peccatum, sed gratia, que insuit, augetur: vel suscitari secundum quid, scilicet ut habeat aliquam displicentiam de peccatis, & propositum cavendi de cetero, & vel suscipere Sacramentum Penitentia, in quo Attritio fit Contritio. Quomodo clariùs potuisset loqui, & evidentius requirere Attritionem distinctam à voluntate suscipiendi hoc Sacramentum?*

Eleganter Zeno: *Satis est Labi pedibus, quàm lingua seu casano. Si ergo aliquis dixerit vobis, Scotus hoc docet, Scotus illud asserit, nolite credere, nisi propriis oculis Scotum inspexeritis, & singula verba, tanquam verba Doctoris Subtilis, mature expendieritis. Purius ex ipso fonte bibuntur aqua. Seposita ergo auctoritate Scoti, quæ omnino nulla est pro hac doctrina,*

Obicitur Concilium Tridentinum, quod supra verbis citatis continud subiungit: *Fuit autem quovis tempore ad impetrandam veniam peccatorum hic Contritionis motus necessarius; & tamen sufficit ad justificationem Contritio virtualis, id est, amor Dei propter se super omnia.*

Respondeo; aliunde ex Scriptura constat, amorem Dei propter se super omnia se solo iustificare, absque formali dolore de peccatis, ut diffusè ostendimus disp. 6. sect. 2. concl. 3. & ideo dixi Concilia propriè intelligenda, nisi aliquid obstat.

Ex quo etiam solvitur alia obiectio, videlicet; Concilia æqualiter videntur requirere dolorem & propositum; sed sufficit propositum virtuale, ut diximus disp. 6. sect. 2. concl. 2. & infra iterum dicitur; ergo similiter dolor virtualis.

Respondeo; Concilium Trident. in eodem cap. ait, Attritionem disponere ad impetrandam Dei gratiam in Sacramento, si

voluntatem peccandi excludat. Ad hoc autem non requiritur formale propositum. Unde Concilia solum videntur meminisse propositi de cetero non peccandi, ut significant; dolorem debere esse efficacem; id est, debere excludere omnem voluntatem peccandi; in tantum, ut cum dolore illo non possit ullo modo simul flare voluntas committendi aliquid peccatum, de quo talis dolor habetur; ideoque dicitur virtualiter continere propositum non peccandi, quia virtute sua tantum præstat, avertendo animum à peccatis, dum adest, atque præstaret explicitum propositum non peccandi, si ad esset. Et sic manet probata secunda, & tertia pars Conclusionis ex Conciliis Florentino & Tridentino.

Quidni etiam quarta & ultima pars? Et enim ubi Concilia non distinguunt, nec nos, absque urgenti ratione, debemus distinguere. Jam autem Concilia non distinguunt inter dolorem requisitum ad Confessionem mortalem, & venialium, nisi ergo aliquid obstat, idem dolor necessarius erit ad utramque Confessionem. Et verò non video quid obstat, quò minus ad Confessionem venialium requiratur dolor supernaturalis, formalis, & efficax.

Dices; obstat, quòd peccata venialia extra Sacramentum remittantur absque dolore formali, & forè etiam supernaturali. Respondeo; etiam peccata mortalia extra Sacramenta remitti possunt absque formali dolore; deinde peccata venialia remitti possunt sine ablutione sacramentali, & nihilominus ad accipiendam eorum remissionem per Sacramentum Baptismi, est necessaria ablutio, quoniam materia essentialis illius Sacramenti, sine qua validè non administratur.

Et idem argumentum fieri posset de forma, licet ad remissionem venialium non sint necessaria hæc verba: *Ego te baptizo &c.* omnimodè tamen requiruntur, ut per Sacramentum Baptismi remittantur, cum sine illis non existat Sacramentum Baptismi; ergo consimiliter, gametli ad remissionem venialium absolute & simpliciter non sit necessarius dolor formalis, neque verba Absolutionis: *Ego te absolvo &c.* equidem omnino requiruntur, ut remittantur per Sacramentum Penitentia, cum sine materia & forma Sacramentum Penitentia non existat.

Enimvero Sacramentum hoc, est quasi determinatio quædam propriæ ac formalis Penitentia, & primariò est institutum propter tollenda peccata mortalia; ideoque ex parte materiae institutum est in formalibus actibus Penitentia, seu doloris ac detestationis: & quia una & generalis debuit esse institutio, idcirco sine illis perfici nunquam potest.

Si inferas; ergo medium remissionis peccatorum in nova Lege est coarctatum. Respondeo; neg.

Quis sic dolor efficax.

13. Probat ultima pars Concl. ex Conc. Florentino & Tridentino.

14. Obiectio solvitur.

Hoc Sacramentum est quasi determinatio formalis Penitentia.

15. Obiectio solvitur.

Medium remissionis peccatorum non est contritum in lege nova.

neg. Conf. sed potius ampliatur, quia & extra Sacramentum possunt peccata remitti eisdem mediis, quibus antea; & etiam in Sacramento, adhibendo partes ejus essentielles, aut quasi essentielles; per quod utique Sacramentum ante Legem novam non poterant remitti, quia nondum erat institutum.

Et sane cum Confessio venialium non minus sit accusatio, quam Confessio mortalium; accusatio autem fieri non possit sine recordatione peccatorum, quæ potest esse exculatio detestationis formalis? Nulla omnino. Immo videtur quodammodo impossibile, ferè se accusare de peccatis, absque formali eorum detestatione; nisi enim peccata displicerent, non se de illis peccator accusaret. Unde contingit, ut dum Sacerdos quispiam interrogaret pœnitentem, an etiam doleret de peccatis confessis, pro responsione accepit, si non dolerem de peccatis meis, non fuisset ea tibi confessus.

16. Alia obiectio. Solvitur.

Si rursum inferas; ergo nunquam remittitur peccatum veniale per Sacramentum; quia dolor formalis sufficit extra Sacramentum. Resp. iterum neg. Conf. nam idem peccatum veniale sæpius remitti potest, de quo sect. 2. concl. 2. Præterea peccatum veniale non remittitur existenti in peccato mortali, hoc non remisso; de quo egimus disp. præced. sect. 6. concl. 1. fieri autem potest, & sæpius contingit, quòd pœnitens accedat ad Sacramentum Pœnitentiæ solum attritus, cum multis mortalibus & venialibus peccatis; ergo saltem in illo casu per Sacramentum remittuntur peccata venialia.

17. Probabile putat Tamburinus in Confessione venialium sufficere dolorem virtutalem.

Nihilominus probabile est, inquit Thomas Tamburinus Method. expeditæ Confess. l. 1. c. 3. §. 1. n. 1. etiam sufficere dolorem virtutalem in Confessione venialium: in Confessione enim mortalium, de qua solum agere videtur Concilium (Trid. sess. 14. c. 3. & c. 4.) quando requirit dolorem formalem; necessarius est omnino formalis. Quare si quis accedat ad confitenda venialia, sine actuali Complacentiâ peccati venialis, cum desiderio recipiendi Sacramentum; ejusque effectum; cum in hoc desiderio sufficienter detestationem virtutalem habeat, bene erit dispositus. Nam propterea Concilium (Tridentinum) alicubi (sess. 14. c. 4. in fine) dicit ad Sacramentum hoc requiri, tanquam partem, proprium motum pœnitentiæ; tunc enim videtur loqui de Confessione in universum; id quod verificatur in Confessione venialium; nam certè voluntas suscipiendi Sacramentum, motus est proprius Pœnitentiæ. Hucusque Tamburinus.

18. Rejicitur eius fundamentum.

Sed reverà, si non alio fundamento nititur hæc sententiâ, prorsus improbabilis est; nam omnino gratis dicitur, Tridentinum sess. 14. cap. 3. & 4. quando requirit formalem dolo-

rem, solum agere de Confessione mortalium, quando autem cap. 4. requirit proprium motum pœnitentiæ, loqui de Confessione in universum.

Quippe quid evidentiùs, quàm Concilium per bonum motum suscipientium, intelligere Attritionem, quam Catholici Scriptores tradunt sufficere ad impetrandam Dei gratiam in Sacramento Pœnitentiæ? Illam, inquit, pœnitentiam imperfectam, que Attritio dicitur... declarat non solum non facere hominem hypocritam, & magis peccatorem; verum etiam donum Dei esse, & Spiritus sancti impulsam, non adhuc quidem in habitantis, sed tantum morientis; quo pœnitens ad salutem, viam sibi ad iustitiam parat.

Et post pauca subiungit: Quomobrem (id est, quoniam Attritio, quam Catholici Scriptores docent sufficere in Sacramento Pœnitentiæ ad remissionem peccatorum mortalium, est donum Dei, & Spiritus sancti impulsus) falso quidam calumniantur Catholici Scriptores, quasi tradiderint, Sacramentum Pœnitentiæ, absque bono motu suscipientium, gratiam conferre. Hoc est, juxta Tamburinum, absque voluntate suscipiendi Sacramentum.

Gratis conficta, ne dicam planè impertinens interpretatio, quasi verò hoc inter Catholicos & Hæreticos disputatum fuisset, et voluntas suscipiendi Sacramentum, faceret hominem hypocritam, & magis peccatorem.

Attende Tamburine Can. 5. sess. 14. qui correspondet cap. 4. & nisi cæcus esse malueris, videbis quid Concilium intelligat per bonum motum suscipientium.

Hæc sunt verba Canonis: Si quis dixerit, eam Contritionem, que paratur per dispositionem, collectionem, & detestationem peccatorum, quæ quis recogitat animo suo in amaritudine anime sue, proderando peccatorum suorum gravitatem, multitudine, & eterne damnationis incursum; cum proposito melioris vite, non esse verum & utilem dolorem, nec preparare ad gratiam, sed facere hominem hypocritam, & magis peccatorem; demerit illam esse detestabilem coactum, & non liberum ac voluntarium; anathema sit.

De hac Contritione controversa erat, an bona & utilis, ac preparans ad remissionem peccatorum, neutiquam de voluntate suscipiendi Sacramentum, quam nullus unquam Hæreticus negavit esse bonam, aut ullus unquam asseruit, facere hominem hypocritam, & magis peccatorem.

Neque in hoc solo erravit Tamburinus; verum etiam errasse videtur in eo, quòd pro hac opinione citet Suarez, qui disp. 20. sect. 2. n. 2. sic ait: Nihilominus dicendum est, etiam in hac Confessione (loquitur de Confessione venialium) necessariam esse Attritionem formalem. Quia Concilium Tridentinum absolute & simpliciter loquitur de hoc

hoc Sacramento, & de partibus ejus; ergo quotiescumque fit, requiritur essentialiter partes, quarum una est Attritio, non virtualis tantum, sed formalis, ut aperte constat ex doctrina Concilii. Hæc ille. Et disp. 11. sect. 3. n. 14. Probabilis, inquit, credimus non solum ad effectum, sed etiam ad substantiam Sacramenti Pœnitentiæ necessariam esse, saltem Attritionem supernaturalem.

Quando ergo idem Auctor disp. 12. sect. 2. n. 9. ait: Ut ergo homo suscipiens Sacramentum non ponat obicem huic effectui (puta remissioni venialium) satis est (opinor) quod accedat sine actuali complacentia peccati venialis, & cum voluntate ac desiderio recipiendi Sacramentum & effectum ejus; loquitur, aut saltem loqui debet, nisi sibi ipsi contradicat (quod non est impossibile) de remissione venialium, quatenus est effectus Sacramenti in communi, abstrahendo ab hoc vel illo Sacramento in particulari.

Unde n. 11. subdit: Jam verò descendendum est ad particularia. Et de Baptismo sine dubio est probabilis &c. Deinde n. 12. de Pœnitentiâ, inquit, existimo auferre omnia peccata venialia, quæ vel homo confitetur, juxta aliquem probabilem modum ex superioribus positus disp. præced. vel si in illis peccatis hoc locum non habet, propter specialem rationem hujus Sacramenti, requirentis formalem Pœnitentiâ ad sui constitutionem, saltem remittat alia peccata, de quibus homo non est attritus, maxime si sint oblita, & non voluntariè omiſsa; quia quantum est ex se, omnia illa subjicit Clavibus, & quia illud Sacramentum habet vim tollendi peccata, etiam oblita, si non inveniat obicem. Hucusque Suarius.

Itaque commune est Sacramento Pœnitentiæ cum cæteris Sacramentis, quod præcisè ad effectum remissionis venialium non postulet Attritionem formalem, verum illud in eo singulare reperitur, quod Attritio formalis sit pars ejus quasi essentialis, adeoque sine illa non existat; per consequens non possit remittere peccata venialia, quia quod non est, non potest operari.

Si ergo confitearis sola peccata venialia, necessaria erit formalis Attritio, saltem de uno peccato veniali; non præcisè propter effectum remissionis venialium (quia si adesset aliquod peccatum mortale, cum debito dolore, jam secundùm Suarium non requireretur formalis Attritio venialium) sed ut Sacramentum valeat. Hoc autem non habet locum in cæteris Sacramentis, quæ absolute valent absque ulla Attritione formali sive mortali, sive venialium peccatorum. Igitur propter auctoritatem Suarii & Aliorum, qui malè ipsum intelligunt, non est probabile, quod valeat Absolutio peccatorum venialium absque Attritione formali.

Quòd autem valeat absque Attritione supernaturali, probabile existimat Suarez disp. 11. sect. 3. n. 15. ubi sic scribit: Video responderi posse, eum qui confitetur solum peccatum veniale, accedere in gratia, & ideo licet solum habeat Attritionem naturalem, esse satis dispositum, ut per Sacramentum recipiat gratiæ augmentum, quia ad hunc effectum sacramentalem non est semper necessaria actualis dispositio supernaturalis, sed habitualis sufficit: & alioquin ad effectum quasi secundarium sufficeret dispositio per naturalem Attritionem. Nam si Durandus, Gabriel, & Alii velint, hanc Attritionem sufficere ad hunc effectum per se, & sine Sacramento, immo & sine gratia, quid mirum, quòd cum Sacramento valeat, præsupposito statu gratiæ? Possit ergo hæc opinio sic explicata probabiliter sustineri. Hucusque Suarius.

Quæ tamen opinio ipsi displicet; tum quia Attritio supernaturalis est de substantia Sacramenti, & non solum necessaria ad effectum, ut videtur satis probari ex Tridentino sess. 14. c. 4. ubi docet, Attritionem donum Dei esse, & spiritus sancti impulsam. Tum quia actus solius liberi arbitrii, per naturales vires ejus, nunquam est sufficiens dispositio ad supernaturale donum obtinendum, etiam in Sacramentis remissio autem peccati venialis est supernaturale donum; præsertim cum de facto nunquam detur in Sacramento sine collatione gratiæ.

Item, quia peccatum veniale ut nunc aliquam deordinationem includit à sine supernaturali, & ideo proportionata dispositio ad remissionem ejus debet esse supernaturalis. Item, quia ex parte intellectus semper requiritur dispositio supernaturalis, debet enim totum hoc negotium in fide fundari; ergo etiam ex parte voluntatis aliquis motus supernaturalis est necessarius.

Tandem, inquit Suarez, specialiter displicet illa sententia in hoc Sacramento; quia illud per se tendit ad dandam gratiam primam, & accidentarium illi est, dare secundam; & ideo per se requirit supernaturalem dispositionem circa illam materiam, in quam cadit Sacramentalis Absolutio.

Sed ad hanc rationem facile responderent Adversarii, dicendo; quia per accidens est collatio secundæ gratiæ, ideo etiam per accidens sufficit naturalis dispositio, quamvis per se requiratur supernaturalis circa illam materiam, in quam per se cadit sacramentalis Absolutio, id est, circa peccata mortalia.

Quidquid sit de his probationibus, quæ fortassis non omnes efficaciter concludunt; sufficiat nobis doctrina Concilii Arauf. 2. c. 7. Si quis per naturæ vigorem bonum aliquod, quod ad salutem pertinet vite æternæ cogitare ut expedit, aut eligere, sive salvari, id est, Evangelicæ prædicationi consenti-

23. Suarez putat probabile, quod valeat absolute venialium absque Attritione supernaturali.

24. Quæ tamen opinio ipsi displicet, propter varias rationes, quæ hic enumerantur.

25. Responsio ad ultimam rationem.

Alia ratio delumpta ex Conc. Araulicani.

consentire posse confirmat, absque illuminatione & inspiratione Spiritus sancti, qui dat omnibus suavitatem in consentiendo & credendo veritati; heretico fallitur spiritus, non intelligens vocem Dei in Euangelio; Sine me nihil potestis facere. Et illud Apostoli: Non quoddam idonei sumus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est.

Joan. 15. v. 5.
2. Cor. 3.
v. 5.

26.
Sine gratia
adiuvante
nihil possu-
mus habere
vere sancta-
que pietatis
ex S. Pro-
peto.

Cui doctrina inhaerens S. Prosper Resp. 8. ad cap. Gall. Cum ducitis, inquit, quatuordecim Sacerdotibus (quorum constitutionem contra inimicos gratia Dei totus mundus amplexus est) veraci Confessione, quemadmodum ipsorum habet sermo, dicamus, gratiam Dei per Iesum Christum Dominum, non solum ad cognoscendam; verum etiam ad faciendam iustitiam nos per actus singulos adiuvaré: ita ut sine illa nihil vera sanctaeque pietatis habere, cogitare, dicere, agere valeamus.

Porro quis ambigat, Attritionem, quae disponit in Sacramento ad augmentum gratiae, & remissionem peccatorum venialium, esse opus veræ sanctaeque pietatis? Ergo ad minus debet esse supernaturalis in modo.

Dispositio
ad formam
debet esse
eiusdem or-
dinis cum
forma.

An etiam in substantia? Affirmo, quoniam gratia, ad quam disponit, est supernaturalis in substantia; dispositio autem ad formam debet esse proportionata, & eiusdem ordinis cum forma, à quocumque agente introducatur, nisi aliquid obstat.

27.
Obiecto
soluitur.

Nec obstat hic, quod Attritio sit tantum dispositio moralis, & à physicis non valeat semper argumentum ad moralia; nam inde tantum sequitur, quod Deus, qui solus est causa physica gratiae, posset, si vellet, eam introducere absque dispositione proportionata; veluti de facto, absque ulla dispositione, infundit gratiam per Sacramentum Baptismi animæ pueri, nondum capacis propriae dispositionis; ergo indubie, si voluisset, potuisset per Sacramentum Penitentiae infundere gratiam animæ, tantum attritæ naturaliter. Interim quamdiu non constat de tali voluntate, praesumitur voluntas conformis rebus physicis & naturalibus.

Instantia.

Sed contra instas; etiam dispositio physica non semper est eiusdem ordinis cum forma. Patet in dispositione physica ad animam rationalem, quæ utique dispositio est materialis, cum tamen anima rationalis sit spiritualis.

Solvitur.

Respondeo; disparitas est, quod anima, quæ disponitur ad gratiam, sit capax dispositionis supernaturalis; corpus autem, quod disponitur ad infusionem animæ rationalis, incapax, saltem naturaliter, dispositionis spiritualis, cum accidentia spiritualia petant conaturaliter subiectum spirituale. Et ideo dixi: Nisi aliquid obstat.

28.

Quære po-
tius hic re-
quiratur
materia sue

Ex quo etiam patet responsio ad sequens argumentum: Christus pro materia aliorum Sacramentorum inlinit rem naturalem, ut aquam naturalem pro materia Baptismi, pa-

nem naturalem pro materia Eucharistiae; oleum naturale pro materia Confirmationis; & Extremæ Unctionis, ergo etiam dolorem naturalem pro materia Sacramenti Penitentiae.

Negatur Consequentia. Disparitas, quod in aliis Sacramentis materia est substantia aliqua, & actio externa incapax supernaturalitatis; in Sacramento verò Penitentiae dolor est actio interna, prolixior capax supernaturalitatis. Nec hoc tantum; sed dolor ita est materia, ut simul sit dispositio ad effectum gratiae sanctificantis. Cum ergo in aliis Sacramentis, præter materiam naturalem, requiratur ad effectum gratiae dispositio supernaturalis, quid mirum, si dolor in Sacramento Penitentiae debeat esse supernaturalis; præsertim cum ad sit alia materia naturalis, scilicet Confessio peccatorum? Hæc satis de supernaturalitate.

De efficacia autem peripicue manifestum est, quæ mortalium, eandem esse rationem venialium, nisi velis admittere, quempiam posse absolvi à venialibus præteritis, etsi simul proponat ea committere, immo de facto committat, quod absurdissimum est. Quomodo autem possit elici efficax propositum vitandi de cætero venialia, cum sine illis vivere sit moraliter impossibile, edissero Conclus. 9.

Coronidis loco nota quæ sequuntur. A quibusdam prædicatur in populis hos tres (Gratianum videlicet, Petrum Lombardum, & Petrum Comestorem) fuisse germanos ex adulterio natos. Quorum mater, cum in extremis peccatum suum confiteretur, & Confessor redargueret crimen perpetrati adulterii, quia valde grave esset; & ideo multum deberet dolere, & Penitentiam agere, respondit illa: Pater scio, quod adulterium peccatum magnum est; sed considerans quantum bonum sententiam est, cum isti filii mei sint luminaria magna in Ecclesia, ego non valeo penitere. Et Confessor ad eam: Quod tui filii sint notabiles viri, & opera tua fecerunt Ecclesie Dei, non ex te, sed ex dono Dei est, ex te autem adulterium crimen magnum, & de hoc doleas, & quod non habes tantum dolorem, quantum exigit tam horrendum scelus; de hoc tamen doleas, quod non potes dolere. Ita refert Caramuel Theol. Fundam. (primæ editionis) pag. 31. n. 11. ex primo folio Decreti.

Quæstio jam est, an ad imperandam Dei gratiam in Sacramento, sufficiat dicere: Doleo me dolere non posse. Caramuel supra nu. 19. pag. 38. Respondeo, inquit, extra sacramentalem Penitentiam Contritionem requiritur, at in sacramentali Attritionem sat esse. Quo ipse differant modo, conatur explicare Theologi, nec umquam ita clarè possunt, ut animus scrupulosus quiescat. At noster Hiltoriographus liquidò, nam eiusdem sententiæ, ille habet Contritionem, qui dolet se peccasse

peccatum, ille Attritionem seu Contritionem imperfectam, qui dolet se dolere non posse. Sit igitur hæc doctrina solamini fortis & duri ingenii viris, qui summam siccitatem in rebus divinis reperunt; nam si lugere non possunt ob peccata commissa, & tamen illa detestantur omnino, & habent sincerum singula evitandi propositum, doleant & lugeant se dolere & lugere non posse, & ut ad sacramentalem Pœnitentiam accedant, optimè dispositi sunt. Huc usque Caramel proponendo, non definiendo.

Sed reverà, si hoc est liquidò explicare, quomodo differant Contritio & Attritio, nescio quid sit implicare & confundere Contritionem cum Attritione; quia secundùm Trid. sess. 14. c. 4. Contritio in genere, ut se extendit ad perfectam & imperfectam, Animi dolor ac detestatio est de peccato commisso, cum proposito non peccandi ac cetero. Ergo omnis, qui verè atteritur, dolet se peccasse peccatum, & non tantùm dolet se dolere non posse. Nisi fortè Historiographus ille, per dolorem intellexerit dolorem sensibilem, distinctum à detestatione peccati; sed nec iste requiritur ad Contritionem perfectam; ergo adhuc distinctio non subsistit. Unde miror, si animus Caramel, non admodum scrupulosus, in isto modo differentiarum poterit quiescere.

Quod ad rem principalem attinet, existimo planè sufficere ad sacramentalem pœnitentiam, si doleas te dolere non posse, interim tamen detestando omnino peccata; cum sincero proposito singula evitandi. Sed quid si non adhibetis detestatio? Dico, plane non sufficere solum dolorem de carentia doloris. Patet ex Tridentino mox allegato, ubi definitur Contritio in genere, Animi dolor ac detestatio, non de absentia doloris; sed, de peccato commisso.

Itaque speculativè rem considerando, non videtur sufficere ad Pœnitentiam sacramentalem dolor reflexus de carentia seu absentia doloris. Ista tamen loquendi formula, *Doleo quòd non possim dolere*, in timoratis conscientii est veri doloris signum; indicans affectum seu desiderium amplioris intensiorisq; doloris, sive desiderium habendi majorem sensum doloris. Immo vix moraliter fieri potest, ut aliquis habeat verum dolorem de ea carentia, & simul non habeat aliquem dolorem de ipsis peccatis.

Et ratio est; quia vix fieri potest, ut aliquis habere velit dolorem de re aliqua, nisi illam apprehendat ut malam, nam de re bona nemo dolet. Ergo vix morale est, ut si dolor ille reflexus sit efficax (ut suppono debere esse) non sequatur tunc in tali homine aliqua displicentia de ipsis peccatis.

Si autem inferas; ergo qui hodie diceret: *Valo cras dolere de peccatis, & confiteri*, ex nunc est sufficienter dispositus ad Confessionem eras, tamen non habeat alium actum doloris. Respondetur neg. Conseq. quia volun-

tas illa stare potest cum proposito nunc peccandi; multi enim homines dum peccant, habent propositum ferium (saltem habere possunt) deinde confitendi. Jam autem fieri non potest, ut peccet ille, qui feridè & efficaciter quantum est ex se displicet sibi (saltem medietate) in peccatis, & qui cupit efficaciter quantum est ex se pro tunc illa detestari.

Dico; efficaciter quantum est ex se, nam quòd pro nunc non doleat, sicut bene vellet dolere, non oritur ex defectu illius voluntatis; sed quia ob aliquam specialem dispositionem (ut sic dicam) corporis aut phantasia, putat peccator sibi impossibile hinc & nunc elicere eum dolorem expressum, de cuius carentia dolet.

De cetero placeat consilium meum, nimirum ut doleas supernaturaliter, formaliter, & efficaciter tam de peccatis mortalibus, quàm venialibus; & doleas quòd amplius dolere non possis. Nec tantùm de hoc vel illo peccato mortali, sed universaliter de omnibus. Nunquid etiam de omnibus venialibus?

CONCLUSIO II.

Requititur dolor universalis de peccatis mortalibus, non remissis, licet non omnia in Confessione exponantur; secus de venialibus.

Ratio primæ partis; quia de lege ordinata non remittitur unum peccatum mortale sine altero, ut docuimus disp. 6. sect. 5. concl. 5. porro nullum peccatù mortale, juxta eandem divinam Providentiam, remittitur sine Pœnitentia; ergo dolor sufficiens ad remissionem unius, saltem virtualiter, debet se extendere ad omnia; id est, debet elici ex tali motivo, propter quod, si alia peccata memoriæ occurrerent, necessariò mihi displicerent expressè & formaliter, sicut nunc displicet illud unicùm, cujus reminiscor. Vide disp. 6. sect. 2. concl. 6.

Ex quo confestim deducitur ratio secundæ partis, seu differentiarum inter peccata mortalia & venialia; ut puta quia unum veniale remittitur sine altero; & nullum veniale est materia necessaria Sacramenti Pœnitentiæ, aut impediens ejus effectum; sicut quodlibet mortale est materia necessaria Sacramenti Pœnitentiæ, & impedit ejus effectum; ergo non mirum, si confitens de omnibus mortalibus debeat dolere, saltem virtualiter; secus de omnibus venialibus.

Unam dumtaxat video difficultatem, videlicet quòd motivum doloris, necessariò ad valorem, & effectum Sacramenti Pœnitentiæ,